

2. Matiushenko, I. (2014), Perspectives of nuclear energy and radiation technologies in Ukraine, Business-Inform, No. 12., pp. 254-266.

3. Starodubtsev, V. Redkostnie perspektivy, Official site edition of "Delovaia Stolitsa", available at: <http://www.dsnews.ua/economics/redkostnye-perspektivy-21082014032100>. (accessed 20 August 2015).

4. Ukraine started negotiations with the Americans on the establishment of a plant for uranium conversion, Official website online edition Finance.ua, available at: <http://news.finance.ua/ua/news/-/353656/ukrayina-pochala-peregovory-z-amerykantsyamy-pro-stvorennya-zavodu-z-konversiyi-uranu>. (accessed 20 August 2015).

5. The concept of the state target economic development programs for atomic-industrial complex of Ukraine in 2015-2019 years, Official site of the Ministry of Energy and Coal Industry of Ukraine available at: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=244998380&cat_id=244946928 (accessed 20 August 2015).

Key words: export, import dependence, uranium, natural gas, nuclear, chemical and related industries.

Ключові слова: експорт, імпортозалежність, уран природний, ядерне паливо, хімічна та пов'язані з нею галузі промисловості.

Ключевые слова: экспорт, импортозависимость, уран природный, ядерное топливо, химическая и связанные с ней отрасли промышленности.

Рецензент: С.Ю. Пахомов, д.е.н., проф., Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі (м. Київ).

УДК 339.137

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Кисельов Михайло Олегович: здобувач відділу глобальних систем сучасної цивілізації Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України, м. Київ

Kyselov Mykhailo: researcher of global systems of modern civilization, Institute of World Economy and International Relations of NAS of Ukraine, m. Kyiv

Kyselov M. Institutional prerequisites for the formation of competitive economic model of Ukraine.

The article deals with the role and importance of institutional development in providing innovative growth of the national economy. The shortcomings of market mechanisms and public management of the economy in the absence of reliable institutional framework are analyzed. The role of institutions in ensuring effective interaction between market forces and government regulation of the economy is investigated. Interdependence between institutional and economic development on the example of the US economic system is characterized. Correlation between institutional development of the world and the nature of international migration of capital and labor in them is defined. It is proved that even without modern institutions play high growth rates do not provide a steady movement towards economic and social progress. The reasons why economic institutions in Ukraine are in its infancy and very deformed state are revealed. The model of national economic construction of the institutional environment that meets the highest criteria of

modernity and operates as a self-sustaining system through synergies gained through interaction and complementarity of the respective institutions is suggested. The necessity of continuous monitoring and evaluation of institutional prerequisites of competitive models Ukrainian national economy is grounded. The preconditions necessary to activate function of banks to modernize the national economy of Ukraine are analyzed.

Кисельов М. О. Інституціональні передумови формування конкурентоспроможної моделі економіки України.

В статті розглянуто роль і значення інституціонального розвитку у забезпеченні інноваційного зростання національної економіки. Проаналізовано недоліки ринкового та державного механізмів управління економікою за відсутності надійної інституціональної бази. Досліджується роль інституцій у забезпеченні ефективної взаємодії ринкових механізмів та державного регулювання економіки. Охарактеризовано взаємозалежність між інституціональним та економічним розвитком на прикладі економічної системи США. Визначено взаємозалежність між інституційним розвитком країн світу та характером міжнародної міграції капіталу і робочої сили в них. Обґрунтовано, що без сучасних інститутів навіть відтворення високих темпів зростання не забезпечить стійкого руху на шляху економічного і соціального прогресу. Виявлено причини того, чому економічні інституції в Україні знаходяться в зародковому і вкрай деформованому стані. Запропоновано модель конструювання такого інституційного народногосподарського середовища, яке відповідає найвищим критеріям сучасності і функціонує як самопідтримуюча система завдяки ефекту синергії, отриманому за рахунок взаємодії і взаємодоповнення відповідними інститутами. Обґрунтовано необхідність здійснення постійного моніторингу та стратегійної оцінки інституціональних передумов формування конкурентоспроможної моделі української національної економіки. Проаналізовано передумови, необхідні для активації банками своєї функції модернізації національної економіки України.

Киселев М. О. Институциональные предпосылки формирования конкурентоспособной модели экономики Украины.

В статье рассматривается роль и значение институционального развития в обеспечении инновационного роста национальной экономики. Проанализированы недостатки рыночного и государственного механизмов управления экономикой при отсутствии надежной институциональной базы. Исследуется роль институтов в обеспечении эффективного взаимодействия рыночных механизмов и государственного регулирования экономики. Охарактеризованы взаимозависимость между институциональным и экономическим развитием на примере экономической системы США. Определены взаимозависимость между институциональным развитием стран мира и характером международной миграции капитала и рабочей силы в них. Обосновано, что без современных институтов даже воспроизведение высоких темпов роста не обеспечит устойчивого движения на пути экономического и социального прогресса. Выявлены причины того, почему экономические институты в Украине находятся в зачаточном и крайне деформированном состоянии. Предложена модель конструирования такой институциональной народнохозяйственной среды, которая соответствует самым высоким критериям современности и функционирует как самоподдерживающаяся система благодаря эффекту синергии, полученному за счет взаимодействия и взаимодополнения соответствующими институтами. Обоснована необходимость осуществления постоянного мониторинга и стратегийной оценки институциональных предпосылок формирования конкурентоспособной модели украинской национальной экономики. Проанализированы предпосылки, необходимые для активации банками своей функции модернизации национальной экономики Украины.

Постановка проблеми. Сучасна стратегія формування конкурентоспроможної моделі української економіки має бути зорієнтована на потужний загальноекономічний і інноваційний прорив. При цьому, говорячи про інноваційність, ми розуміємо її не тільки в науково-технологічному контексті, а і в економічному реформаторстві. Економічні реформи у нас не прийнято вважати інноваційними, і це не випадково. В Україні, на відміну від успішних і самостійно діючих країн, з перших же років незалежності притаманною стала реформаторська покірність. такому підході, крім безкрилості і невігластва, проявилось притаманне українській еліті бажання утриманства, що споріднене до бажання одержувати газ за заниженою ціною, або ж без напруги одержати перепустку в Європу. А між тим, всі успішні країни, особливо країни економічного дива, виривалися вперед в першу чергу за рахунок винайдення власної, адаптованої до своєї країни стратегії (і моделі) економічного реформаторства. В такому, вже загальованому стані, в пріоритетній якості повстало завдання подолати пасивність не тільки в запуску високотехнологічної моделі, а й в конструюванні економічної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей формування конкурентоспроможної моделі розвитку економіки України присвячено наукові публікації багатьох вітчизняних вчених, зокрема О.М.Трущенко [1], І.Брикової [2], Т.А.Дейнеки [3], та ін. Їхні роботи становлять значний внесок у розвиток наукової думки щодо належного розуміння особливостей чинників міжнародної конкурентоспроможності національних економік в епоху глобалізації.

Виділення невирішеної проблеми. Віддаючи належне попереднім напрацюванням, слід зауважити, що недостатньо опрацьованими в наукових джерелах залишається процесів формування конкурентоспроможності національної економіки крізь призму розвитку відповідних інституціональних передумов, що обумовлює необхідність подальших досліджень у цій сфері.

Результати дослідження. Бажання реалізувати інноваційний підхід до питань економічного реформаторства потребує комплексного підходу. Це потребує детального відображення механізмів і засобів досягнення намічених результатів, а також формування проміжних етапів, тобто, щаблів драбини, що веде до успіху.

Серед завдань відповідної стратегії розвитку треба особливо виділити задачу створення системи інститутів, що націлюють економіку країни на успіх. Проблематика ця важлива тому, що, в сучасній українській економіці саме її інституційне облаштування – в вигляді правил, економічних механізмів і інструментів, а також організаційних ферм – забезпечують взаємодію ринку і держави. Тому що ні ринок, ні держава, взяті самі по собі, з розвитком по лінії прогресу не впоратися не спроможні. Ринкові механізми, що діють не в системі сформованих державою інститутів, здатні обслуговувати лише «дикий» і хаотичний ринок і примітивну, архаїчну економіку. Ринкові відносини самі по собі провальні саме там, де починається прогрес в науково-технічній, інфраструктурній, соціальній сферах, а значить – в економіці знань, з якою ми пов'язуємо наше майбутнє [4, с.128].

Так само і держава, не обгороджена інститутами (тобто, саме така, як у нас), в сучасному світі має невелику вартість. В такому вигляді вона діє лише адміністративно, через «ручне управління»; а цей вплив протидіє ринку; він блокує і деформує ринкові регулятори навіть в їх примітивному, як у нас стані, не говорячи вже про модерновий ринковий варіант.

Досвід передових країн доводить, що саме інститути – як регулятори з тонким регулюванням і прицільними стимулами – розширюють кордони дії ринку, також посилюють могутність і соціальну орієнтацію як ринку, так і держави. І при цьому традиційне для минулих років ринково-державне протистояння замінилось би їх взаємодоповненням і гармонією. До речі, знамените японське економічне диво має і іншу назву, а саме – «поєднання сил ринку і держави». Держава в таких умовах, користуючись інституціональним інструментарієм, надає ринковим імпульсам довгостроковий характер,

тобто, прив'язує ці стимули до довгострокових стратегічних проектів. З'являється також можливість повноцінно використовувати ринкові стимули в соціальній, науково-технологічній і інфраструктурній сферах, що при «оголошеному» ринку неможливо [5, с.267]

Характерно, що найбільший ефект від взаємодії ринку і держави на інституційному рівні ми маємо в Сполучених Штатах, тобто, в країні, яка на невикладковому непорозумінні рахується в Україні суто ринковою, майже позбавленою регулюючого впливу з боку держави.

На прикладі США, а рівно і інших країн світового авангарду, легко впевнитись, що якісне інституційне облаштування економіки – це не просто необхідний компонент, а й по суті головне багатство сучасного передового суспільства. Ми ж, за традицією, і це колись (при примітивному господарюванні) було правильно, все ще вважаємо багатством країни що завгодно, але тільки не систему інститутів [6, с.228].

Звичайно, нашим багатством до цього часу (хоч вже менше) є конструкторські, інженерні і наукові кадри; а також, що вже більше віддає архаїкою, – знамениті чорноземи. І звичайно ж на передній план переконливо постає фінансове забезпечення країни, без чого реальний сектор стає непідйомним.

Однак, на власному досвіді ми впевнилися, що фінанси в несприятливій ситуації легко і швидко залишають країну і як наслідок за кілька тижнів колись багата держава стає жебраком. Теж саме слід сказати про кадри – користь від них не гарантована, а переїзд в інші країни стає звичайним (за роки незалежності тільки з вузів за кордон виїхало 28 тис. професорів). Чорноземи в наших інституційно несприятливих обставинах заростають бур'янами, стають наполовину закинутими.

Слід враховувати, що без сучасних (модерних) інститутів навіть відтворення високих темпів зростання не забезпечить стійкого руху на шляху економічного і соціального прогресу; не забезпечить хоча б тому, що успіх має супроводжуватись не тільки зростанням, а й розвитком, особливо в інноваційно-технологічній і соціальній сферах. А ці результати передбачають наявність інститутів, що забезпечують такі зміни [7, С.81].

Складність змін, пов'язаних з розвитком і зростанням, полягає в тому, що назріваюча в Україні зміна відтворюючої моделі інноваційною, потребує перегляду відношення до абсолютних показників зростання. Висока темпи зростання і тут бажані, але при умові їх оптимізації, тобто, в співвідношенні з високо динамічними структурними зсувами в руслі інновацій. І не виключено, що з метою перерозподілу засобів і коштів на користь інноваційного майбутнього саме зниження темпів виявиться доцільним. І в відпрацюванні критеріїв поточної і довготермінової ефективності за обставин таких змін не обійтись без складних інституційних конструкцій. При цьому, особливе значення має проблема вироблення цілей і критеріїв ефективності управління системою забезпечення національної безпеки. Як уже зазначалося, будь-яка система управління, в тому числі й система забезпечення національної безпеки, має бути цілеспрямованою та забезпечувати економію суспільної праці. Однак проблема полягає в тому, як виявити й визначити цілеспрямованість майбутньої системи та порівняти рівні суспільних витрат до та після її реалізації.

В світлі приведеної аргументації повинно бути зрозуміло, чому інституційному забезпеченню економіки треба приділяти такого великого значення, насамперед тому, що в Україні система інститутів, що регулюють економіку, взагалі знаходиться в зародковому і вкрай деформованому стані. Це стосується і відносин власності, і фондового ринку, і системи контрактів і угод, стимулів трансформування коротких грошей в довгі і багато іншого. Тому стартова задача – це елементарне впорядкування важливіших інститутів і ліквідація тих «чорних дірок», якими зрешечена інституційна система країни [8, с.351].

Разом з тим поряд з впорядкуванням ми пропонуємо конструювання такого інституційного народно-господарського середовища, яке відповідає найвищим критеріям сучасності і функціонує як само підтримуюча система завдяки ефекту синергії, отриманому

за рахунок взаємодії і взаємодоповнення відповідними інститутами. Що ж стосується головних ліній формування інститутів, то мова йде в першу чергу про наступне:

- про впорядкування, в тому числі і в інтересах залучених інвесторів, відносин власності в широкому діапазоні, – від корпоративної і земельної власності до власності сотень тисяч, а в подальшому і мільйонів дрібних акціонерів. Без цих змін ризиковано вкладати одержані прибутки в нові технології і нема сенсу відновлювати основні фонди. І те, що в Україні за 18 років самостійності поновлено лише 5-6% і без того вкрай застарілих фондів, пояснюється в першу чергу невпорядкованістю відносин власності;

- про вдосконалення організаційної структури економіки (що в передових країнах складають 50% від усього виробничого масиву), що передбачає як широке розповсюдження кластерних систем, так і формування потужних, в тому числі транснаціональних корпорацій, їх мереж на основі взаємовигідного «підключення» малого і середнього, в тому числі венчурного бізнесу до великих і транснаціональних компаній. Саме такі трансформації роблять економіку конкурентоздатною за найвищими глобальними критеріями і, відповідно, сприяють інтеграції країни в світовий економічний простір;

- про досягнення високих темпів монетизації і капіталізації економіки за рахунок застосування механізмів, що забезпечують прискорений розвиток фінансових ринків і масштабну трансформацію коротких грошей в довгі в процесі функціонування фондового ринку, і доповнюючих його компаній, страхових і інвестиційних фондів (необхідно відмітити, що занедбаність наших фінансових ринків створена штучно, це було обумовлено на початку суверенізації України як і Росії, коли з метою розвалу могутнього військово-промислового комплексу цих країн через МВФ було прописано обмежити грошовий ресурс, тобто, кордони монетизації обмежили тими валютними резервами, які країна має по результатам експорту. В наслідок, великий і могутній на той час індустріальний, а в певній частині і постіндустріальний масив став фінансово підтримуватись лише за рахунок тоненького валютного струмка. В результаті більша частина цього потенціалу загинула вже на початку 90-х, а що залишилось, було підігнано під цей струмок. Звичайно, ця операція стосувалась лише наших двох країн, оскільки в них бачили небезпеку відродження військової потужності. Стосовно інших країн, які були «своїми», той же МВФ діяв інакше. Він безперешкодно нарощував монетизацію під товарні потоки, під процеси комерціалізації ресурсів (земля і т.д.) і основних фондів під цінні (в тому числі довгострокові папери і т.д.). Для прикладу і уявлення про ліберальне ставлення до «своїх» країн наведемо, наприклад, той факт, що в Японії протягом всіх років її підйому золотовалютні резерви складали лише десь 7-8% від грошової маси. Успіхи, досягненні на цих напрямках, а також по лінії розвитку банківської системи, є головними для створення потужного фінансового базису, а це означає, і для перетворення країни в технологічно високорозвинену і благополучну;

- про інститути і відповідно стимули, що сприяють широкому (у нас поки що не оціненому) макроекономічному маневру і розблокуванню міжгалузевих перетоків капіталу з метою забезпечення структурно-інноваційних зрушень. Відомо, що те, що можна умовно рахувати маневром, у нас звичайно вважається дестабілізацією. Стабільність же асоціюється з залізобетонною стійкістю, або ж з «покращенням» тих чи інших важливих макроекономічних показників. При цьому нам часто незрозуміло, що, по-перше, проблема покращення чи погіршення тих чи інших важливих макроекономічних показників, явище відносне. І те, що в одних випадках виглядає поліпшенням, в інших ситуаціях – обертається погіршенням, а, по-друге, що перехідним економікам маневр частіше буває корисним, ніж економікам високорозвиненим. Тут та ж відмінність, що в ситуації поїздки на авто по облаштованій і по поганій дорозі. В другому випадку, за наявності вигинів і вибоїн, потреба в попередньому натисканні на газ і гальма виникає частіше.

Те, що маневр макроекономічними регуляторами в перехідних (більш змінних) економіках більш актуальний, є аксіома. Але важливо при цьому з самими макроекономічними регуляторами поводитись як з відтворюючими інституційними

інструментами, а не тільки як з сигналізаторами благополуччя або лиха. Бо той самий бюджетний дефіцит може бути сигналом «проїдання» коштів, а може бути і інструментом збільшення кількості робочих місць і зменшення безробіття. І коли, наприклад, Шредер і Шерак наполягали на виході (в межах ЄС) за межі 3-відсоткового бюджетного дефіциту, вони мали на увазі останнє [9, С.78].

Важливим аспектом є здійснення постійного моніторингу та стратегійної оцінки інституціональних передумов формування конкурентоспроможної моделі української національної економіки. З цією метою необхідно запровадити інституції здатні, з одного боку, враховувати вплив зовнішнього середовища на національні цінності, стратегічні цілі, аналіз різниці між цілями та сподіваннями та на ухвалення стратегічних рішень, а з другого, - відслідковувати можливості, сильні та слабкі сторони, компетенції стратегійної спільноти та наявність і доступність ресурсів. Ті та інші вдосконалення, взяті за основу стратегії розвитку конкурентоспроможної української економіки, спроможні інституційно збагатити і облаштувати економіку, зробити її високо динамічною, що дасть соціальний ефект, незіставний з сьогоденням. І справа не стільки в іншому масштабі соціальної віддачі, отриманої від успішної економіки, але і в диференціації самих джерел життєвого благополуччя. В підсумку до тих джерел особистих прибутків, які вже є (зарплатня, пенсія, дотації і т.д.) додаються інші, що сприяють і зростанню благополуччя і (що дуже важливо!) зменшенню розриву між доходами багатих і бідних. Так, мільйони громадян, як це відбувається в високорозвинених країнах, стануть одержувачами доходів на акції. Далі населення країни одержить вільний підхід до заблокованих сьогодні соціальних благ. Розповсюдженими і доступними стануть дешеві довгострокові (в тому числі іпотечні) кредити і пільги по ним. Запрацюють на всю потужність пенсійні і страхові фонди. Системними і дійовими (на відміну від сучасних) стануть стимули демографічної активності.

Щодо спостереження та контролю за реальними результатами, які порівнюються із очікуваними результатами, основними завданнями та планом конкретних дій, то виконання цієї мети у сукупності сприятиме забезпеченню конкурентоспроможної моделі української національної економіки.

Звичайно, умовою успіху всіх цих інституційних змін є включення в орбіту управлінської діяльності талановитих, професійно підготованих кадрів, а також корінне поліпшення морально-психологічного клімату в країні, в тому числі і за рахунок наведення конституційного і законодавчого порядку. Треба подолати сьогоднішню управлінську безпорадність і хаотичність.

Особливо гостро постає проблема структурно-інноваційних змін, які, як відомо, визначають шанс України на входження в клуб високорозвинених країн. Першочергове значення має в цьому відношенні вищезгадане створення повноцінних фінансових ринків, що підводять під інноваційне піднесення адекватну грошово-кредитну загальнофінансову базу, орієнтовану на довготривалість.

З цієї причини фінансову забезпеченість буде посилювати і підтримувати багатоланцюгова система саморегулюючих механізмів і стимулів, що орієнтують фінанси на досягнення довготермінового інноваційного ефекту. Серед них відмітимо насамперед державну підтримку інновацій за рахунок створення таких інститутів, як Банк розвитку і бюджет розвитку, як система держконтрактів і держзамовлення, а також пільги, що забезпечують формування українських наукових містечок, технопарків і т.д.

Важливе значення для інновацій саме в Україні має формування на базі відповідних інститутів механізмів розблокування міжгалузевих і міжрегіональних перетоків капіталу і прибутку. Відсутність такого розблокування не тільки стримує зростання, а й перешкоджає здійсненню таких важливих для країни структурно-інноваційних зрушень. Сприяти ж розблокуванню мають в першу чергу механізми і стимули, включені в повноцінно діючий фондовий ринок, що вступає в взаємодію з іншими інститутами (банки, пенсійні, страхові, інвестиційні фонди і т.д.). При цьому першочергове значення буде мати мобілізаційна і

перерозподільна (на користь інновацій) функція для широких мас населення (через придбання акцій) на фондовому ринку. Слід врахувати, що позитивним побічним ефектом розкриття фондового ринку є нарощування капіталізації, що є дуже важливим для нашої недооціненої економіки. У випадку таких змін традиційне для України знекровлення економіки через вивіз прибутків за кордон стане безглуздим і не вигідним [10, с.354].

В умовах, коли в руслі модернізації «запрацює» система фондового ринку та інших позабанківських фінансових інститутів, – функцію модернізації стануть в більшій мірі реалізувати і банки, тому що прибутки з банківських депозитів, прискорено перемістяться в акції, що приносять більший прибуток. Як наслідок, банки, не витримавши в цьому конкуренції, скористуються можливістю довгострокового кредитування інноваційних проєктів, що приведе до подальшого пожвавлення економіки. При спрацюванні цього ланцюга невідворотним є зниження кредитної ставки і вигоди (на відміну від сьогодення) обіцяють вкладення у довгострокові проєкти.

Висновки. Стабільний розвиток і певний антикризовий імунітет держав можуть забезпечити два основних інституціональних блоки. До першого віднесено інститути, які забезпечують довгострокове фінансування інноваційних проєктів, до другого – інститути трансформації «коротких» грошей у «довгі» завдяки системній взаємодії фінансових посередників – пенсійних, страхових та інвестиційних фондів, а також банківського сектора, які разом формують самопідтримувальний механізм диверсифікації фінансових потоків в економіці. В контексті інституціоналізму запропоновані заходи належної організації національної економіки є неодмінною умовою її економічної безпеки.

Список використаних джерел

1. Трущенко О.М. Конкурентоспроможність країни в умовах економічної глобалізації / О. М. Трущенко // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Економіка. - 2010. - № 1. - С. 96-102.
2. Брикова І. Детермінанти міжнародної конкурентоспроможності національних регіонів у глобальному економічному просторі / І. Брикова // Міжнародна економічна політика. - 2007. - Вип. 7. - С. 5-33.
3. Дейнека Т.А. Конкурентоспроможність у контексті суперечностей відтворювальної структури економіки країн світу / Т. А. Дейнека, Н. Г. Базавлук // Економіка розвитку. - 2013. - № 3. - С. 34-38.
4. Звіт про Конкурентоспроможність України 2009: назустріч економічному зростанню та процвітанню / Фонд "Ефективне Управління". – К., 2009. – 230 с.
5. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки. Монографія / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. – К.: НІСД, 2010. – 288 с.
6. Україна в процесах міжнародної інтеграції / Сіденко В. Р., Павленко Ю. В., Барановський О. І. та ін.; НАН України; Інститут економічного прогнозування; Під ред. В. Р. Сіденко. — Х. : Форт, 2003. – 280 с.
7. Фісун О. А. Цикли гегемонії, нова картографія постсучасного світу і глобалізація: пошук стратегії для України / О. А. Фісун // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Питання політології. – Вип. 5. – 2003. – № 592. – С. 69-86.
8. Горбулін В. П. Системно-концептуальні засади національної безпеки України / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. – К. : ДП «НВЦ» «Євроатланти- кінформ», 2007. – 592 с.
9. Rosavaillon P. L'etat en France de 1789 a nos temps / P. Rosavaillon. - Paris, 1990. – P.78.
10. Мошенський С. З. Фондовий ринок та інституційне інвестування в Україні: вплив на інвестиційну безпеку держави: монографія / С. З. Мошенський; Житомирський держ. технологічний ун-т. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 432с.

References

1. Trushenko, O. (2010), "The country's competitiveness in the economic globalization" ["Konkurentospromozhnist krayiny v umovax ekonomichnoyi globalizaciyi"], *Visnyk Akademiyi mytnoyi sluzhby Ukrainy*, No 1, p. 96-102.
2. Brykova, I. (2007), "The determinants of international competitiveness of national regions in the global economic space" ["Determinanty mizhnarodnoyi konkurentospromozhnosti nacionalnyx regioniv u globalnomu ekonomichnomu prostori"], *Mizhnarodna ekonomichna polityka*, No 7, p. 5-33.
3. Deineka, T. (2013), "Competitiveness in the context of the contradictions of reproductive structure of the world economy" ["Konkurentospromozhnist u konteksti superechnostej vidtvoryuvalnoyi struktury ekonomiky krayin svitu"], *Ekonomika rozvytku*, No 3, p. 34-38.
4. Foundation "Effective Management" (2009), "Ukraine Competitiveness Report 2009: Towards Sustained Growth and Prosperity" ["Zvit pro Konkurentospromozhnist Ukrainy 2009: nazustrich ekonomichnomu zrostannyu ta procvitannyu"], Kyiv: FEM
5. Horbulin, V. (2010), "Strategic planning, solving problems of national security" ["Strategichne planuvannya: vyrishennya problem nacionalnoyi bezpeky"], Kyiv: NISS
6. Sidenko, V. (2003), "Ukraine in the process of international integration" ["Ukrayina v procesax mizhnarodnoyi integraciyi"], Kharkiv: Fort
7. Fisun, O. (2003), "Cycles of hegemony, a new cartography postmodern world and globalization: search strategies for Ukraine", ["Cykly gegemoniyi, nova kartografiya postsuchasnogo svitu i globalizaciya: poshuk strategiyi dlya Ukrainy"], *Visnyk Xarkivskogo nacionalnogo universytetu*, No 592, p. 69-86.
8. Horbulin, V. (2007), "System-conceptual foundations of national security of Ukraine" ["Systemno-konceptualni zasady nacionalnoyi bezpeky Ukrainy"], Kyiv: Yevroatlantykinform
9. Rosavaillon, P. (1990), "L'etat en France de 1789 a nos temps", Paris
10. Moshenskuj, S. (2008), "Stock market and institutional investment in Ukraine: the impact of investment on national security" ["Fondovyj rynek ta instytucijne investuvannya v Ukraini: vplyv na investycijnu bezpeku derzhavy"], Zhytomyr: ZhDTU